

јам који „припада каузалном, социолошком начину посматрања“, а затим са нормативне тачке гледишта у смислу Келзен-Мерклове ступњевитости те придаје правни карактер и нормама које се одnose на рад највиших државних органа а које су практично без санкције. Ове норме, према пишчевом мишљењу, не добијају правни карактер санкционисањем, него тиме што их је могуће потпуно схватити једино у вези са правним поретком у целини, а која (целина) се опет „не може схватити функционално, тј. као правна машина, без појма санкције.“ Примена санкције противу судије је отежана пре свега судиским осећањем колегијалности, а затим веома малом могућношћу утврђивања објективне кривице, те практично долази у обзир само код најгрубљих грешака, као што су нетачна квалификација, неправилно одређивање казне, процесуалне грешке и др. Но писац је мишљења да и сама могућност кажњавања психички утиче на судију и појачава његову објективност.

На крају књиге писац разматра питање школовања правника и закључује да ово треба да има као основни задатак изградњу правничког мишљења, које садржи две непроменљиве црте: способност за шематизирање и посматрање целине. Овим се омогућује образовање упрошћене и формализиране слике друштвене стварности, а тиме и објективног правосуђа.

Као позитивна страна овога дела сматрамо да се може истаћи пишчев покушај за свестраним, иако не исцрпним, разматрањем овог занимљивог питања, уз тачно запажање утицаја који врше привредни фактори кроз наградњу у виду идеологије; овај утицај писац подвлачи у току целог излагања, иако у томе не иде до краја, тј. не придаје класни карактер владајућој идеологији. Међутим, изгледа нам да с друге стране постоји исувише наглашена и једна, могло би се рећи, биолошка „нота“ (људска тежња уопште а нарочито западњака ка објективности), што се нарочито види у погледу постанка права. Неоспорно је да је право творевина духовног живота људи, одн. њихове способности за стварање симбола; но, као што знамо, овом се психичком чињеницом на којој се писац зауставља, не исцрпљује суштина права. Исто тако, понегде, иако критикује Келзена, писац стоји доста под његовим утицајем и покушава, између осталог, да логичким путем изведе обавезан карактер (правних) норми које се односе на рад највиших државних органа. Осим овога писац је присталица плурализма у праву, придајући нетачно правни карактер интерним прописима организација у оквиру државе.

Но и поред свега овога писац се труди да остане у оквиру социолошког метода и историског начина посматрања, избегавајући штетна уопштавања. Зато сматрамо да дело заслужује пажњу, тим пре што се ради о писцу једне далеке земље, чија нам је правна култура тако мало позната.

Димитрије Продановић

Gabriel Ardant: TECHNIQUE DE L'ETAT. De la productivité du secteur public. Paris, Presses Universitaires du France, 1953, p. 184.

Ова монографија Г. Ардана, стручњака за економске и финансиске науке, претставља прилог релативно сиромашној литератури о техници државе. Неразбраћеност те материје најбоље потврђује чињеница да ни сам појам технике државе није још довољно прецизиран тако да се схвата на разне начине. Писац и не покушава да га одреди, нити га осветљава на општетеоретском плану, него са једног више практичног становишта испитује производност јавног сектора. Питање производности у њему је исто толико важно колико и у

свим другим секторима друштвене производње (пољопривреди, индустрији итд.).

Аутор констатује да недовољна производност, односно учинак и ефикасност (сва три термина узима као синониме) претставља основну и хроничну ману читаве државне организације у Француској почевши од Луја XVI па до савремених дана. То је један од главних узрока честих економских тешкоћа инфлације, војничких пораза и приметног заостајања за другим развијеним земљама. Полазећи од те свакако једностране поставке, Ардан правилно инсистира на таквој организацији рада државне администрације која би се заснивала на начелу постизања максималне производности. То је неопходно утолико више што постоји несклад између сталног и брзог успона производње у пољопривреди и индустрији, захваљујући примени модерне технике, и стагнирања нивоа учинка рада и функционисања било појединих делова, било јавног сектора у целини.

Пошто јавни сектор чине државна предузећа и опште или јавне службе, излагање је подељено тако да се у првом, краћем, делу говори о предузећима (с. 9—38), а затим о проблематици служби.

Ардан налази да је механизам утврђивања, проверавања производности државних предузећа уствари имитирање онога механизма којим се то постиже у приватном сектору. Уместо аутоматског и сигурног мерила рентабилности путем профита, у државним предузећима се то постиже контролом постигнутих резултата; слободна конкуренција на тржишту добила је вид вештачке конкуренције „на хартији“ калкулисањем цене коштања производа сваког одељења; уместо стихиског формирања, рационално се одређују цене производа и услугама. И поред крупних недостатака испоњених у јавним предузећима нетачно би било закључити да је државно управљање привредом апсолутно нецелисходно, јер оно има и знатних преимућстава (отклања разорну конкуренцију итд.). Према томе, уз претпоставку добре организације, државна предузећа могу постизати исту производност као и приватна.

Што се, пак, тиче јавних служби проблем се сасвим друкчије поставља, јер су оне намењене задовољењу општих потреба, јер не стварају производе за тржиште, нити „продају“ своје услуге. Зато се и не може аутоматски и поуздано утврђивати да ли и уколико задовољавају циљеве због којих су успостављене; нема индикатора о обављању послова на најцелисходнији начин или расипању енергије или времена. Немогућност механизације административних служби истиче на прво место значај организације и технике вршења дотичних послова, јер „не постоји машина за мишљење, нити машина за администрирање, али постоје техничка средства која могу помоћи при мишљењу и администрирању“ (с. 42). У том правцу треба научно испитивати све чиниоце од којих зависи учинак рада у јавним службама. Аутор редом третира методе рада, које сврстава у две групе: првој припадају они који су заједнички јавном и приватном сектору (подела рада, коришћење машина, сериска производња, методска организација посла, примена науке); другој припадају методи специфични за јавне службе (доношење планова и програма, упоређивање, мера учинка, кодификација, уклањање некорисних формалности, контрола, одговорност службеника). Затим Ардан расправља о реформи структуре и задатака администрације и најзад о статусу службеника. У тим поглављима писац додирује неколико битних момената који карактеришу савремену државну организацију, њене недостатке и слабости. Он подвлачи значај уклањања изражајних облика бирократизма какви су: прекомерна централизација, стриктно спроведено начело хијерархијске потчињености, мноштво међустепеница од наредбодавног до извршног органа, непотребна специјализација, неразграниченост надлежности, сувишан

број службеника, безбројне вештачке и некорисне формалности (које ваља разликовати од „природних“ и корисних формалности) и сл.

У књизи су обухваћене многе околности које утичу на производност јавног сектора уопште и служби посебно, али основни проблем и поред тога није темељно разрађен. Разлог томе је у сувише концизно излагању и недостајању дубљих анализа. Но, независно од тога колико је исти правилно решаван, сама чињеница да је стављен у основу читаве проблематике о техници државе сведочи о исправности оријентације. Јер, ако се техника државе састоји у организационим облицима, средствима и методама којим се постижу циљеви државе, битно мерило за оцењивање њеног квалитета може бити и јесте једино у томе да ли се у постојећим конкретним историским условима постиже највећи могући учинак с најмањим могућим утрошком рада оног дела друштва који сачињава државни апарат и администрацију.

У књизи се расправља искључиво о стању у Француској и о правцу којим би тамо требало изводити реформе. Али то не значи да се изнета гледишта не односе у мањој или већој мери и на остале земље. Многи покушаји усавршавања администрације предузимали су се и предузимају у свим државама, а да би били успешни морају се заснивати на научним принципима.

Стеван Врачар

PREGLED RAZVOJA MEĐUNARODNO-PRAVNIH ODNOSA JUGO-SLOVENSКИH ZEMALJA OD 1800 DO DANAS. Beograd, Institut za međunarodnu politiku i privredu (Sekcija za međunarodno pravo), 1953, str. 242.

У нашој правној литератури осетила се већ одавна потреба за једним систематским прегледом међународних обавеза наше земље. При обради дипломатске историје или историје међународног права, наши стручњаци морали су користити стране зборнике који су били непотпуни а често и несигурни. Утврдити међународне обавезе наше земље, као што истиче професор Бартош у предговору горњег дела, свакако није лак задатак. Не само зато што су многи документи уништени у току I и II светског рата, већ и због раздвојености и различитог историског развоја наших народа. Сем тога није довољно само прикупити материјал, већ и проучити и схватити значај сваке поједине одредбе.

На иницијативу професора др. Милана Бартоша, том тешком задатку приступио је Институт за међународну политику и привреду. Први том који претставља резултат њиховог досадашњег рада, обухвата међународне уговоре и друге акте од међународног значаја за Србију у периоду од 1800 до 1918 године. Дело претставља колективни рад чланова Секције за међународно право под руководством професора Правног факултета у Београду др. Милоша Радојковића, др. Борислава Благојевића и др. Алберта Вајса. Поред хронолошког регистра дело садржи и предметни регистар, што је од огромне користи и претставља олакшицу при обради појединих питања.

Наредни томови, на чијем се сређивању баш сад ради, обухватаће међународноправне обавезе других наших република, затим међународноправне акте Југославије од 1918 до 1941 и коначно међународне обавезе Федеративне Народне Републике Југославије.

Рад представља драгоцен прилог нашој правној и историској литератури.

Смиља Аврамов